

Fig. 1. Kirken set fra sydøst. Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *The church seen from the south east.*

VESTER KIRKE

NØRVANG HERRED

Sognet nævnes første gang i Ribe Oldemoder, idet et af Ribe Domkirkes præbender havde jord i Vester Rise i Vester Sogn 1291.¹ Fra 1461-93 findes referater af tingsvidner på jord i Vester Sogn tilhørende nabokirken i Hammer, Vrads Herred.² Kirken selv nævnes første gang i landehjælpen 1524-26 med syv mark (jf. s. 1016). En manglende omtale af kirken i Ribe Oldemoders kirkeliste kunne tyde på, at kirken har været midlertidigt nedlagt (jf. nedenfor) på tidspunktet for listens nedskrivning, der kan sættes til o. 1376-89.³

Sognet har været anneks til Thyregod, så længe vides, om end præsten 1650 ønskede det udskiftet med Ejstrup.⁴ Det har altid ligget i Ribe Stift (jf. s. 1015).

Efter reformationen var kirken i kongens eje til 1695, hvor den blev skødet til Albret Sejer, dog forbeholdt kongen sig jus vocandi.⁵ 1722 tilhørte den kaptajn-løjtnant Johan Jakob Sejer til Rørbæk,⁶ mens ejeren 1759 var sognepræsten Hans Bering.⁷ I begyndelsen af

1800-tallet tilhørte kirken ejeren af Vester Mølle,⁸ men efter 1827 overgik den som arvepart til Christensen og Zacho, ejere af Boller Overmølle ved Horsens. I slutningen af århundredet tilhørte den diverse købmænd i Vejle, Århus og København, og 1908 overgik den til selveje.⁹

Kirkegods. Kirken havde intet gods i 1620. En gård i Vesterlund blev 1579 udlagt som annekspræstegård i stedet for Oddebæk, som kongen mageskiftede bort.¹⁰

Et *sagn* fortæller, at kæmpen Veste byggede kirken, der fik hans navn. Vestes syv alen lange grav (4,4 m) kunne endnu ses på kirkegården i 1700-tallet.¹¹

En række *fund* (fig. 3), formodentlig fra 900- til 1300-tallet, er 2016 fremkommet ved detektorbrug på markerne få hundrede meter nordvest for kirken på begge sider af den nuværende vej, der fører ned til et vadested. Fundsammensætningen antyder et værkstedsområde nordøst for vejen og et markedsområde sydvest for.¹²

Fig. 2. Luftfoto af kirken set fra sydøst. Odense Luftfoto 1952. Kgl. Bibl. – *Aerial photo of the church seen from the south east.*

Sognet ligger lidt vest for Hærvejen midt mellem Vejle og Herning. Mod nord danner en tunneldal med Skjern Å, Rørbæk Sø, Lillesø, Nedersø og Kulsø skel til Vrads Herred. Sognets øvrige bakkede jorder er dels sandede og dels lerede. Pletvist optræder der flyvesand.¹³ I matriklen fra 1688

bestod sognet af ni gårde og seks huse, og den dyrkede jord blev vurderet til 49 tdr. hartkorn.¹⁴ 1801 var der 131 indbyggere i sognet, og dette tal var 1930 steget til 484, hvorefter det først stagne-rede og senere har været faldende.¹⁵

Kirken ligger nordligt i sognet på den nordlige udløber af en lav bakke med kun et enkelt nyere hus i umiddelbar nærhed. *Kirkegården* måler godt 70×60 m, og et areal på knap 200 m² vest for blev taget i brug 1949 (dog ej til begravelser) og tilkøbt 1977.¹⁶ Det anvendes blandt andet til lapidarium. 1854 blev der anlagt grusede gange fra begge indgange og til våbenhuset.¹⁷

Kirkegården er heget af kampestensdiger med sortmalede køreporte af jern i syd og vest, ophængt i cementstolper, og en ganglåde i vest helt i sort-

Fig. 3. Korsfibula fra 1000-tallet fra markerne nordvest for kirken (s. 2533). Foto Arnold Mikkelsen 2017. – *Cross fibula from 11th century from the fields north west of the church.*

malet jern. Den havde 1615 tre indgange, da fru Else Lindenov, kirkeværg og ejer af Rørbæk, gav kirken tømmer til et trefags $\uparrow$ porthus, der skulle tækkes med egefjæle. Året efter anskaffedes sten og kalk til samme porthus.¹⁸ En låge i kirkegårdens nordøstre hjørne mod Rørbæk sløjfedes 1858,¹⁷ og 1862 var der en dobbeltport i syd og en enkeltport i vest. Diget omsattes fra grunden 1985-87.¹⁹

Bygninger på kirkegården. Et øst-vestvendt *ligkappel* nordvestligt på kirkegården er bygget 1948.²⁰ Teglstenbygningen står hvidkalket over en sokkel af granit og er tækket med røde tegl. Toiletfaciliteter installeredes 1977, og mindre ændringer blev foretaget 2009.¹¹⁹ Et *redskabshus* med graverfaciliteter vest for kirkegården (arkitekt Peter Villadsen, Grindsted) erstattede 2009 et fra 1964 (tegnet af Knud Kjergaard).²¹ Bygningen er en enkel, hvidkalket teglstenbygning med gesimser og er tækket med røde tegl. Et $\uparrow$ *klokketårn* opførtes på kirkegården 1616 som erstatning for en ellers ukendt $\uparrow$ *tagrytter*,¹⁸ og 1814 var der ingen brugelig klokke samt intet skur at opsætte en klokke i.²² 1859 reparerer et $\uparrow$ *klokketårn*, der var opsat på kirkens vestgavl;²³ det var formentlig i brug, til et tårn byggedes 1913.

BYGNING

Kirken er en romansk kvaderstensbygning bestående af kor og skib. Et $\uparrow$ *våbenhus* i syd, sandsynligvis fra senmiddelalderen, blev nedrevet 1810. Et nyt $\uparrow$ *våbenhus* her opførtes 1864, men det blev nedrevet 1913, da et tårn blev bygget i vest (arkitekt V. J. Mørk-Hansen, København). *Orienteringen* er omtrent solret.

Skibets nordside står delvist i blanke, omsatte kvadre, mens resten af bygningen er hvidkalket. Den opleves bedst fra nord, hvor den tilmurede dør og små rundbuede vinduer kan ses.

Plan og proportioner. Den lave kirke har oprindeligt været knap 18 m lang, hvoraf skibet udgjorde ca. to tredjedele. Indvendig er koret næsten kvadratisk. Springet mellem kor og skib udgør lidt mere end halvdelen af murtykkelsen på ca. 1 m. Korbuen måler mellem halvdelen og to femtedele af skibets indvendige bredde.

Materiale og teknik. Kirken hviler på en *skråkantsokkel*. Byggematerialet består udvendig af kvadre i vandrette, senere omsatte skifter, suppleret med rå kamp og repareret med tegl. Indvendig er rå kamp anvendt, hvilket ses tydeligst i skibets nordmur (jf. fig. 28-29).

Fig. 4. Udsnit af matrikelkort over Rørbæk Hovedgaards jorder med kirken og Vesterlund bys jorder. 1:10.000. Målt og inddelt af Andreas Haar og A. W. Ravn 1792. Tegnet af Freerk Oldenburger 2017. – Detail of cadastral map of Rørbæk Manor's lands with the church and the lands of Vesterlund village.

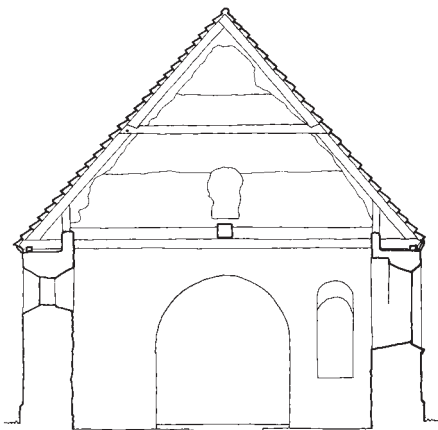

Fig. 5. Tværsnit gennem skib set mod øst. 1:150. Målt af Anders C. Christensen og Jakob Kieffer-Olsen, tegnet af Anders C. Christensen 2017. – *Cross-section through nave looking east.*

Vinduer. I korets nordmur er bevaret et rundbuet, smiget vindue, der måler $82 \times 71-77$ cm i facaden og 50×28 cm i lysåbningen og dermed er lidt konisk, se ndf. (fig. 8). I 1891 var det tilmuret.²⁴ I østmuren ses et tilsvarende rundbuet, smiget vindue, der nu står som ud- og indvendige blændinger (fig. 9). Det er 106 cm højt i facaden og 71 cm bredt mellem karmstenene, men 76 cm ved overliggeren. Indvendig måler det 110×80 cm. Begge korets vinduer har udvendige overliggere, sålsten og en enkelt karmsten i hver side.

I skibets nordmur sidder to rundbuede, smigede vinduer (fig. 11, 28-29), der måler ca. 93×75 cm, i facaden 52×29 cm på smalleste sted – lysåbningen sidder i den ydre del. Vinduet i øst har

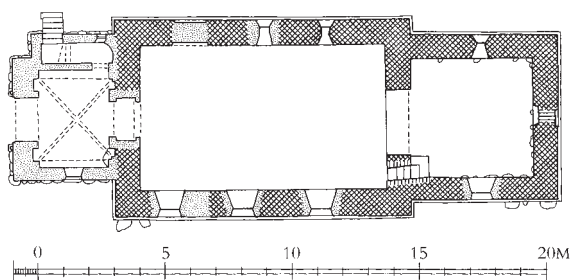

Fig. 6. Grundplan. 1:300. Målt af Helge Andreassen 1971, suppleret af Jakob Kieffer-Olsen og tegnet af Anders C. Christensen 2017. Signaturforklaring s. 9. – *Ground plan. Key on p. 17.*

udvendig en overligger, men ingen sålbænk, indvendig ses en fin, men irregulær overligger og to karmsten. Det var tilmuret i 1891 og er formentlig oprindeligt. Det i vest har hverken overligger eller sålbænk og er sandsynligvis fra 1856, da det eksisterende enlige vindue i nord skulle flyttes så langt mod vest, at det sad midt for de daværende to vinduer i syd.¹⁷

Mellem skibets to østre vinduer i syd findes spor efter et tilmuret og nok oprindeligt vindue, af hvilket der i 1891 kunne ses de vestre smigsten og en halv overligger; de kan stadig anes gennem kalken.²⁴ En halv vinduesoverligger ligger ved den nordre overgang mellem kor og skib (jf. fig. 11). Med en halv bredde på 38 cm passer den i størrelse med kirkens øvrige overliggere.

Døre. Norddøren står tilmuret. Udvendig er den rimelig intakt (fig. 7), den måler 184×117 cm til overkant af skibets sokkel, der sekundært er gjort gennemgående ved brug af kvadre. En femkantet overligger markeret i pudsen stammer formentlig fra en istandsættelse 1915, mens den nuværende tilmuring i små sten fandt sted 1971, da et sekundært $\dagger$ vindue i dørens øvre del fjernedes (jf. fig. 13).²⁵ Indvendig står døren som en rundbuet blænding med svage spor af et næppe oprindeligt, rundbuet stik, 288×134 cm (fig. 30). Breddeforskellen viser, at tilmuringen skjuler et anslag.

Den søndre dør blev tilmuret 1810, da adgangsvejen til kirken blev forlagt til skibets vestgavl, og efter genåbning 1864 blev døren af Uldall betegnet som 'næsten ganske forstyrret, så der her nu ej længer er tale om arkitektur'.²⁴ Den blev på ny tilmuret 1913.

Indre. Kor og skib står med fladt loft. *Korbuen* er forhøjet ved en istandsættelse 1913, hvorved den fik et indhak i vederlaget i syd, ligesom muren blev lidt tyndere med et indhak i østvæggen til følge (jf. fig. 15, 25).²⁶ *Gavltrekanterne* er i rå granit, en gennemgang mellem skib og kor er brudt 1875.²⁷

Senmiddelalderlige tilføjelser og ændringer. Et $\dagger$ våbenhus i syd, nedbrudt 1810, stammede sandsynligvis fra senmiddelalderen. Det var teglhængt 1616, 1808 var det i dårlig stand. Ved nedrivningen 1810 blev en dør brudt gennem skibets gavl.²⁸ Opførelsen af et $\dagger$ våbenhus på kirkens

vestside blev vedtaget 1864, men bygningen opførtes dog på sydsiden, hvorved adgangsvejen til kirken nu igen blev forlagt til den gamle syddør (fig. 12). Det var en teglhængt, hvidkalket bygning i helstensmur med vindue i øst og en rund glug i gavltrekantens spids.¹⁷ Dette tvåbenhus blev nedrevet, da et tårn (s. 2538) opførtes 1913.

Kirken har formentlig allerede i senmiddelalderen været udsat for en større reparation. Murene er stærkt omsatte, hvilket ses af en række forhold. Overliggere og sålbænke i korets to vinduer er byttet om; kvadrenes skiftegang i skibets nordøstre hjørne viser hverken forbandt med koret eller med skibets nordside.²⁹ Kvaliteten af murenes kvadersætning er relativt dårligere med bredere fuger sammenlignet med væggen omkring det bevarede vindue i skibets nordside; under genopsætningen er kvadrene sorteret, således at de mindste blev samlet vest for norddøren (jf. fig. 7). Kirken kan have stået delvist som ruin og været anvendt som stenbrud, idet der ved reparationen har været for få kvadre til rådighed; måske grunden til, at der i en vis udstrækning er anvendt rå kamp.³⁰

Sammenholdt med det ovennævnte, at kirken mangler i Ribe Oldmoders kirkeliste fra o.

Fig. 8. Korets nordvindue (s. 2536). Foto Arnold Mikkelsen 2017. – *North window of chancel.*

1376–89, antyder det, at kirken som konsekvens af pesten og den efterfølgende økonomiske krise har været nedlagt og bygningen misligholdt, men at den er blevet sat i stand og er genindtrådt i sin funktion som sognekirke inden 1524.³¹ Hvis dette er rigtigt, er Vester Kirke en parallel til Vejrup, Gørding Hrd. (*DK Ribe Amt*, 3003) og Vind, Ulfborg Hrd.³²

Fig. 7. Den vestre del af skibets nordmur (s. 2537). Foto Arnold Mikkelsen 2017. – *Western part of north wall of nave.*

Fig. 9. Korets østvindue (s. 2536). Foto Arnold Mikkelsen 2017. – *East window of chancel.*

Eftermiddelalderlige tilføjelser og ændringer. En adgangsvej til prædikestolen er efter reformationen brudt gennem triumfmuren. En vestdør, der udgør en monumental, teglbygget, pudset og hvidtet portal (322×158 cm), blev indsat 1810 (fig. 10).³³ I tympanonfeltet ses et ligearmet kors i en cirkelblænding. Det kranses af en trekloverformet ydre indramning i form af et profileret bryn, som hviler på to pilastre, der står på rektangulære baser og plinter og bærer tilsvarende kragbånd. Portalen havde 1862 døre både ind- og udvendig, da det frie rum mellem dørene blev betegnet som et våbenhus.¹⁹

Det tre stokværk høje *tårn* i vest med trappehus i nord (arkitekt V. J. Mørk-Hansen, København) er bygget 1913 og blev skænket af en sogneboer.³⁴ Det er opført af teglsten i normalformat på en sokkel af granit og har et tegltækket, korspyrret pyramidetag. Skibets tag er trukket ud over

trappehuset, og østmuren hviler på skibets gavl. Murene afsluttes af gesimser.

I det nedre stokværk er der adgang til kirken gennem en rundbuet vestdør, der sidder i en halv-søjleportal med kapitæler og baser med hjørneknopper. Den hviler på en granitsokkel og leder ind til det overhvævede tårnrum. Over døren sidder en indskriftplade med teksten »Dette Taarn er bygget AD 1913 og da blev Kirken istandsat« samt Alpha og Omega indtegnet i et Kristusmonogram. I nord giver en rundbuet dør adgang til trappehuset, og et mindre rundbuet vindue giver lys til et materialerum under trappen. Over disse ses et savskifte. Et rundbuet vindue sidder i syd. Ved overgangen til andet stokværk ses tagtegl-dækkede gesimser i varierende højde (jf. fig. 13), hvorved murflugten rykker lidt tilbage. Andet stokværks vest- og sydfacader er prydet med hver

Fig. 10. Skibets vestdør fra 1810 set fra vest (s. 2538). Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *West door from 1810 of the nave seen from the west.*

Fig. 11. Kirken set fra nordøst. Foto Ebbe Nyborg 2016. – *The church seen from the north east.*

en blanding med hhv. en og to korte hængestave, mens et fladbuget vindue sidder i nordmuren. Klokkestokværket har et rundbuget glamhul mod hvert verdenshjørne.

Vedligeholdelse og istandsættelse. Efter Kejserkrigen (1627–29) var kirken så medtaget, at kirkeværgen, Erik Bille til Kærsgaard, vurderede, at der skulle skaffes 200 speciedaler til kirkens reparation. Efter undersøgelser bevilgedes 1634 80 rigsdaler fra andre kirker i provstiet til tag og vinduer.³⁵

I 1677 var kirken i så stort bekneb, at regnskabs-tilsynet og kirkeskriveren eftergav deres rettigheder i forventning om, at biskop, provst og andre ville gøre det samme. Efterfølgende blev taget og muren på sydvesthjørnet repareret, desuden blev nogle udfaldne kvadre genindmuret. Bidrag på knap 50 sletdaler indkom 1679 og 1685 fra de øvrige kirker i provstiet.³⁶ Det er formodentlig

en af de nævnte reparationer, der har resulteret i indmuring af murankre dannende et årstal på skibets gavl. I 1902 var kun bevaret »16« jf. fig. 31.³⁷ Ifølge en oplysning fra 1759 var kirken da blevet 'siret' af ejeren, sognepræsten Hans Bering.⁷

Kirken gennemgik 1810 en større istandsættelse, der vurderedes til at være mere omfattende end de sidste 20 års vedligehold. Udover den nævnte nedrivning af våbenhuset og etablering af vestdøren blev tag og mur fuldstændig istandsat.³⁸ 1823 blev kirken 'betydeligt udbedret', men 1825 havde den fået skader af en storm, og 1828 betegnede kirken som helt brøstfældig, idet taget var utæt næsten overalt. Vinduerne var brøstfældige, og den yderste dør kunne ikke lukkes.³⁹

I forbindelse med tilbygningen af vesttårnet 1913 gennemgik kirken tillige en større istandsættelse. Loftet blev flyttet fra under til over bind-

Fig. 12. Kirken set fra syd før 1905. – *The church seen from the south before 1905.*

bjælkerne, kirken hvidtedes indvendig, og i kor og skib skulle der udbrydes for nye vinduer, hvis omgivelser skulle pudses og hvidtes mod granitmurværket. Dette skulle 'renses, istandsættes og fuldstændiggøres, såvidt muligt med forhåndenværende sten'.⁴⁰ Ved disse arbejder genåbnedes to nok oprindelige nordvinduer, dels korets og dels skibets østre, der blev eftergjort ved omdannelsen af det vestre (jf. fig. 28-29).

Nyere primært indre istandsættelser har fundet sted 1948 (arkitekt Viggo Norn, Horsens), 1971 (arkitekt Helge Andreassen, Vejle) (jf. fig. 28-29) og 2004 (arkitekt Peter Villadsen, Grindsted).⁴¹

Vinduer. Kirken har fem store rundbuede jernvinduer i syd – et i koret, tre i skibet og et i tårnet – der alle stammer fra istandsættelsen 1913.⁴²

Af de tre små rundbuede vinduer i nord – et i koret og to i skibet – blev de to genåbnet og det tredje som nævnt (skibets vestre) ligedannet med de to ved samme istandsættelse. Alle kirkens vinduer blev 1616 udslået af et 'afsindigt menneske'. Et $\ddagger$ vindue i kirkens vestgavl blev indsat for lysets skyld i 1619 og bekostet af kirkeværgen, Else Lindenov til Rørbæk;¹⁸ det omtales ikke siden. 1862 havde kirken fire ens buede vinduer, tre i skibet (to i syd og et i nord) og et i korets sydmur; de målte ca. 1 m i højden og 0,8 m i bredden.¹⁹ Vinduerne i skibet blev fornyet 1856, da vinduet i nordsiden skulle flyttes så langt mod vest, at det kom til at sidde midt for vinduerne i sydsiden.¹⁷ Det var formentlig ved den lejlighed, at det østre vindue blev tilmuret.⁴³ 1868 indsattes

Fig. 13. Kirken set fra nordvest. Foto Hugo Matthiessen 1938. – *The church seen from the north west.*

et nyt vindue i nord. Det skulle ligedannes med det eksisterende og placeredes i norddørens udmuring, hvor det sad frem til 1971. I syd indsattes 1873 tre rundbuede og knap to m høje jernvinduer.¹⁹

Tagværkerne er alle af fyr og af nyere herkomst, korets fra 1855 og skibets fra slutningen af 1880'erne, begge af hanebåndstypen med ét hanebånd og spærstiver samt krydsbånd.⁴⁴ Den nuværende *tagbeklædning* består af røde vingetegl. Våbenhuset var tegltækket 1616, mens kirken havde blytag.¹⁸ Grundet dårlig økonomi lagde man i slutningen af 1670'erne tegl på en del af kirkens nordre side og genbrugte blyet til reparation af den søndre.³⁶ Kirken blev helt tegltækket 1786.⁴⁵

Gulvene i kor, skib og tårn består af sildebenslagte røde tegl; under bænke ligger lakeret fyrretræ. Gulvet i koret er hævet et trin over skibets. Brugen af tegl kan følges tilbage til 1862, hvor der dog var træ mellem knæfald og alter.⁴⁶ Nye gulve i gule murfliser blev lagt 1880, mens bræddegulvet foran alteret udskiftedes 1872 og istandsattes 1889.¹⁷

Opvarmning. Kirken opvarmes af et *jernvarmeanlæg* med oliefyret kedel, der 1971 placeredes i kapelbygningen (arkitekt Helge Andreassen, Vejle).⁴⁷ Førhen blev kirken opvarmet af *†kakkelovne*, den ældste installeredes 1883 (jf. fig. 14), den næste 1905 (jf. fig. 26), en tredje 1931-32 og en fjerde fra Morsø 1959.⁴⁸ *Elektrisk lys* blev installeret 1922.⁴⁹

Fig. 14. Indre set imod øst før 1905. Foto i Give-Egnens Museum og arkiv. – *Interior looking east before 1905.*

INVENTAR

Oversigt. Ældst er den romanske døbefont, og middelalderligt er også et udmærket alterkrucifiks, der må dateres o. 1475–1500, og som siden 2009 tjener som alterprydelse. Et nederlandsk dåbsfad fra o. 1575 er først senere kommet til kirken, og en spartansk $\dagger$ prædikestol fra o. 1575 blev 1919 lagt på kirkeloftet.

Alterstagerne må dateres o. 1650, altersølvet er leveret 1852 af Erik Christensen Lind i Horsens som gave fra kirkeejeren Ane Christine Madsen i Boller Overmølle, og en oblatæske med årstal 1862 skyldes Julius Rudolph Hogrefe i Vejle. En alterkande af blå glas nævnes tidligst 1862.

Den lille klokke er støbt 1833 af I. C. Gamst i København, den nuværende prædikestol i skønvirkestil udført 1919 efter tegning af arkitekt V.J. Mørk-Hansen, og orglet leveret 1999 af Bruno Christensen og Sønner.

Istandsættelser. Den seneste istandsættelse er foretaget 2004 (arkitekt Helge Andreassen, Vejle) og omfattede også rummets farvesætning. Kirken skal være blevet 'siret' af sognepræst Hans Bering, der ejede kirken 1759 (jf. historisk indledning). En maling af inventaret

1803 kaldtes 1810 for 'smagfuld', 1857 fik prædikestolen nye farver, mens man 1872 malede alt træværk med egetræsfarve.

Alterbordet udgøres af to rektangulære, sortnistrerede marmorsten oven på hinanden med blankpoleret bordflade. $\dagger$ *Alterborde.* Et muret alterbord af utilhugne kampesten nævnes 1862; det var formentlig middelalderligt. Bordet havde da brædebeklædning 'foroven og på forsiden'.¹⁹ 1878 var alterbordet et panelværk, der da skulle 'omdannes'.⁵⁰ Det ses herefter med pålagt listeværk omkring en medaljon, der rummede et malet, ligearmet kors (jf. fig. 14). 1619 skænkede Else Lindenov til Rørbæk et $\dagger$ *alterklæde* af grøn damask (jf. $\dagger$ *messehagler*),¹⁸ og 1676 var klædet af lærred.³⁶ 1854 anskaffedes et klæde af rødt silkefløj med guldkors.

1807 ønskede synet, at der blev tilvejebragt rene og hvide $\dagger$ *alterduge* samt nogle ekstra til at

Fig. 15. Indre set imod øst. Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *Interior looking east.*

skifte med, 'thi sandhed er det, at sakramentet som oftest fremsættes på en dug, som ingen bondkone ville lægge på sit bord for fremmede'.⁵¹

Som *alterprydelse* tjener siden 2009 et lille *krucifiks* fra o. 1475-1500 med kors fra 1971 (fig. 16). Kristusfiguren, 56 cm høj, hænger lodret i skrånende arme med højre fod drejet ind over den venstre. Hovedet, med en flettet tornekrone, hælder imod højre skulder, hvor det lange hår danner to lokker. Øjnene er lukkede, næsen lige, munden halvåben og fuldskægget kort. Brystkassen er strakt, lændeklædet kort med snip ved venstre hofte, benene tynde og knoklede.

Det glatte kors står i blankt træ, ligeledes figuren bortset fra en nyere forgyldning af tornekrone og lændeklæde. Krucifikset er ifølge indskrift på korsets bagside restaureret 1971 af Lauritz Nielsen i Nederbro ved Vejle, senest af arkitekt Peter Villadsen 2004. Det hang indtil 1913 over korbuen, derefter i koret og siden 2009 over alteret

på baggrund af en blank stålplade. Arrangementet skyldes forslag af Erik Heide.

Tidligere *alterprydelser*. 1) O. 1800, et *maleri af 'Jairi datters opvækkelse', der var udført til nedenstående *†altertavle* (jf. fig. 14), er siden 1915 i privateje. Det besøgtigedes 1972, da det skønedes for værdiløst og beskadiget til, at kirken ville prøve at generhverve det. Maleriet sagdes da at have en meget svag komposition og et dårligt perspektiv, der løb sammen fremad. Det blev 1915 skænket til præsten, der overvejede at testamentere det til Museet på Koldinghus, men i stedet overgik det til private.⁵²

2) Et maleri fra o. 1915, »Den gode Hyrde« (fig. 17), er udført af Joakim Skovgaard i olie på lærred. Maleriet savner signatur. Det sad oprindeligt i en enkel klassicistisk *†opbygning* med flankerende søjler og trekantgavl (jf. fig. 26). Maleriet er istandsat 2004. Nu ophængt på skibets vestvæg i syd.

Fig. 16. Alterkrucifiks, o. 1475-1500, siden 2009 benyttet som alterprydelse (s. 2543).
Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *Altar crucifix, c. 1475-1500, used since 2009 as altar decoration.*

En †*altertavle* fra o. 1600 ses på et fotografi fra o. 1900 (fig. 14). Det viser en renæssancetavle af firsøjletype med arkitektonisk opbygning og toskanske søjler. De rundbuede sidefelter var så smalle, at de yderste søjler stod uden for dem. Postamentets fremspring havde diamantbosse, og et

topstykke (fra 1700-tallet?) havde fladrundbuet afslutning. I storfeltet anes det nævnte *maleri af 'Jairi datters opvækkelse'.

1807 ønskede synet tavlen malet, hvilket skete 1810.⁵³ 1862 bekræfter en beskrivelse, at tavlen var arkitektonisk opbygget, ligesom det oplyses,

Fig. 17. Den gode Hyrde, maleri af Joakim Skovgaard, udført o. 1915 som alterprydelse (s. 2543). Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *The Good Shepherd. Painting by Joakim Skovgaard. Painted c. 1915 as altar decoration.*

at der i hovedfeltet var et »krucifix«, vel en malet $\dagger$ korsfæstelse, der en tid må have afløst maleriet fra o. 1800. I frisen læstes da »Ved hans Saar er vi lægede. Es. 53,5«, i postamentet »See hen til Troens Begynder og Fuldender«. ¹⁹ 1878 ville man have en ny 'tavle', åbenbart blot et nyt maleri til den. ¹⁹ I hvert fald genindsatte man ovennævnte maleri af 'Jairi datters opvækkelse'. Efter 1915 kom tavlen på loftet, indtil dens rester blev kaseret o. 1950, og altermaleriet kom i privateje. ⁵³

Altersølv (fig. 18), der er fra 1852 og skyldes Erik Christensen Lind i Horsens, er givet af kir-

keejeren Ane Christine Madsen i Boller Overmølle. ⁵⁴ *Kalken*, 16,5 cm høj, har cirkulær fod, balusterskaft og et glat, svajet bæger. På foden ses guldsmedens gentagne stempel (*Bøje* nr. 6239) og en næsten udpudset giverindskrift med prikgravering: »Givet af Ane Christine Madsen i Boller over Mølle 1852«. Den tilhørende *disk*, tværmål 14,5 cm, er glat og savner stempler.

$\dagger$ *Altersølv*. 1806 havde kirken kalk og disk af tin. ⁵³

En *oblatæske* (fig. 19) med årstal 1862 er leveret af Julius Rudolph Hogrefe i Vejle. ⁵⁵ Den er oval,

Fig. 18. Altersølv, 1852, udført af Erik Christensen Lind i Horsens som en gave fra kirkeejeren Ane Christine Madsen i Boller Overmølle (s. 2545). Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *Altar plate, 1852, by Erik Christensen Lind in Horsens as a donation from the church owner Ane Christine Madsen at Boller Overmølle.*

9,5 cm lang, 3,5 cm høj. Æsken er glat bortset fra et graveret cirkelkors på det let hvælvede låg. Derunder er prikgraveret: »Vester Kirke 1862«.

Alterkander. 1) O. 1850, af blå, gennemskinneligt glas med kors på korpus. Tidligst nævnt 1862.¹⁹ 2) O. 1900, af sort porcelæn med guld-kors fra Bing og Grøndahl. 3) 1959 er af pletsølv fra Cohr i Fredericia.

Alterstager (fig. 20), o. 1650, 47 cm høje, med cirkulær fod, balusterskaft og konisk skål. Et sæt *†alterstager* af træ blev 1676 'gjort til lysene' og angiveligt skænket af Berete Lauritzdatter, der var enke efter præsten hr. Jens i Øster Nykirke' (Jens Andersen Bendstrup, †1675). Alligevel betalte kirken to mark for stagerne.³⁶

Messehagler. 1619 skænkede Else Lindenov til Rørbæk en hagel af sort fløj med guldsnore (jf. *†alterklæder*).¹⁸ 1676 var hagelen af blommet atlask,³⁶ og 1854 anskaffedes en ny af rødt silkefløj med guldkors på ryggen og 'af den i andre kirker brugelige facon'.⁵⁰

Alterskranken, fra 2004, er halvcirkulær, udført af sort smedjern med håndliste af teaktræ. En *†al- terskranke* nævnes tidligst 1810, da den blev malet.⁵³ 1862 gik skranken (den samme?) tværs over gulvet og havde låge i begge sider.¹⁹ Den blev

1872 udskiftet i 'rund' form, ligeledes 1881 (jf. fig. 14, 26).⁵⁰

Døbefonten (fig. 22) er romansk af svagt rødlig granit, 90 cm høj (Mackeprang, *Døbefonte* 177). Foden er formet som en søjlebase, hvis skjoldfel- ter kantes af en rebstav, mens sviklerne har runde bosser. En rundstav danner, uden noget egentligt skaft, overgang til den halvkugleformede kumme, tværmål 77 cm. Dens underdel har indristede, elipseformede bægerblade, mens mundingsran- den ledsages af en dobbelt tovstav. Fordybningen er harmonisk og lidet dyb. Mackeprang tilskri- ver med forsigtighed fonten en lokal gruppe, der ligeledes har indristet udsmykning (jf. s. 1797, 2010). 1882 blev fonten renset for maling.⁵⁰ I ko- ret op imod korbuens nordre vange, hvor fonten også stod o. 1920 (jf. fig. 26).

Dåbsfadet (fig. 21) fra o. 1575 er sydtysk med giverindskrift for kirkeejeren Hans Bering og hans hustru 1743. I fordybningen medaljon med Bebudelsen og på fanen indstemplede småblom- ster. Også på fanen læses indskriften med versaler: »H(er) Hans Bering Karen Hvmblet A(nn)o 1743« og derunder de tos initialer. Mærkeligt nok sagdes kirken 1808 at mangle dåbsfad.⁵³ 1828 var det 'itu' og kunne ikke holde vand.⁵⁶ Fadet tilhører en ofte forekommende type (jf. eksempelvis s. 1754).

Prædikestol (fig. 23), 1919, udført efter tegning fra 1917 af arkitekt V. J. Mørk-Hansen og skænket af Niels Jensen og hustru, Rørbæk.⁵⁷ Den er

Fig. 19. Oblatæske, 1862, udført af Julius Rudolph Hogrefe i Vejle (s. 2545). Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *Wafer box, 1862, by Julius Rudolph Hogrefe in Vejle.*

Fig. 20–21. 20. Alterstager, o. 1650 (s. 2546). 21. Dåbsfad, o. 1575, sydtysk (s. 2546). Foto Arnold Mikkelsen 2016. – 20. Altar candlesticks, c. 1650. 21. Baptismal dish, c. 1575, south German.

i skønvirkestil og omfatter fire fag med profilfyldinger i to rækker og kannelerede halvsøjler på hjørnerne samt gennembrudte hængefriser med vinløv og symboler for Tro, Håb, Kærlighed og Renhed. På de vandrette rammestykker, der deler fyldingerne, er indskåret med middelalder-skrift: »Vi tro derfor tale vi«. Og i sydfaget læses: »Denne Prædikestol er givet til Vester Kirke af Niels Jensen og hans Hustru, Rørbæk«.

Prædikestolen står i skibets sydøsthjørne på en cylindrisk, muret fod og har opgang gennem triumfmuren. Den tilhørende himmel er ottesidet med kølleformede hjørnespir og en gennembrudt topfrise, der over midtfaget rummer to skråsatte kors. Dæmpet bemaling i lyslilla med lidt hvidt, rødt, grønt og guld.

En ældre *†*prædikestol fra o. 1575 kendes fra fotografier (fig. 14, 24). Den var af fyr i enkel ungrenæssancestil, femsided med høje, glatte felter. De kantedes af kannelerede lisener, mens tandsnit dannede overgang til postament og frise, der havde glatte felter og fremspring. Under ge-

simserne viste dyvler, at den har haft en nedhængende *†*ornamentfrise. Denne omtales 1860 som et 'nedhæng', der da udskiftedes med en polstring af gesimsen med rødt fløj.⁵⁰

Fig. 22. Døbefont, romansk af granit (s. 2546). Foto Arnold Mikkelsen 2016. – Romanesque font of granite.

Prædikestolen fremtrådte 1918 med grøn maling, og ved en undersøgelse dette år konstateredes derunder egetræsfarve fra 1800-tallet og på vægfeltet vist nok lidt ældre blå. 1810 blev prædikestolen 'smagfuldt malet',⁵³ og 1857 havde kirkeejeren 'uopfordret' ladet den opmale og udstaffere.⁵⁰ Den stod herefter med marmorerede felter og lister i blå og hvidt.¹⁹

Stolen må anses for et lokalt arbejde, der afspejlede sognets fattigdom. Samtidige, men rigere prædikestole findes i Vindelev og Hvejsel Kirker (s. 2254, 2289), mens man skal til Ribeområdet for at finde eksemplarer med hængeornamenter, der er et forsinket, gotisk træk (jf. *DK Ribe* 1148,

Fig. 24. †Prædikestol, o. 1575 (s. 2547). Foto Smith Madsen 1918. – †Pulpit, c. 1575.

1201). Prædikestolen stod som den nuværende i skibets sydøsthjørne med opgang gennem triumfvæggen. Undersøgeren Jens Malling anbefalede 1918, at prædikestolen blev bibeholdt og restaureret, men året efter blev den lagt på loftet, hvorfra den siden er forsvundet.

Stolestaderne fra 1944 har let skrå fyldingsryglæn og lige afsluttede gavle samt udtræksæder. Bemaling i gråt, grønt og lilla.

†*Stolestader*. Endnu 1918 eksisterede en række stole, som da vurderedes til at være samtidige med (†)prædikestolen. 1862 fandtes 12 mands- og 10 kvindestole, af de første én, af de sidste to med låge og fyldingsryglæn. De øvrige stader havde kun ryglæn i form af en 'smal liste'.¹⁹ 1870 satte

Fig. 23. Prædikestol, 1919, skænket af Niels Jensen og hustru, Rørbæk, og udført efter tegning af V.J. Mørk-Hansen (s. 2547). Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *Pulpit, 1919, donated by Niels Jensen and his wife, Rørbæk, and made to drawing by V.J. Mørk-Hansen.*

Fig. 25. Indre set imod vest. Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *Interior looking west.*

Fig. 26. Indre set imod øst efter 1919. Foto i Kgl. Bibl. – Interior looking east after 1919.

man nye stole ind i mandssiden.⁵⁰ Alle stader blev udskiftet igen 1889 med et sæt, der var forsynet med fyldingsgavle og rudimentære armlæn (jf. fig. 14, 26). †*Brudestol*. En gammel brudeskammel stod 1862 i koret.¹⁹

En †*skrifte- og præstestol* var 1808 brøstfældig,⁵³ og 1857 skulle en †*degnestol* 'ligedannes' med skriftestolen.⁵⁰ 1863 blev begge stole 'udskiftede' i kvadratisk og lukket form og 1872 fjernet.⁵⁰

En nyere *pengebøsse* af smedjern svarer til Thyregods og bærer forbogstaverne »V(ester) K(irke)«.

En ny †*klingsung* blev anskaffet 1863.⁵⁰

Orgel (jf. fig. 25), 1999, af standardtype 'Vester', med seks stemmer, ét manual og pedal, bygget af Bruno Christensen & Sønner, Terkelsbøl. Disposition: Manual: Principal 8', Gedakt 8', Oktav 4', Rørføjte 4', Blokføjte 2'; svelle.⁵⁸ Pedal: Subbas 16'.⁵⁹ Koppel M-P. Tegnet af Gert Madsen. Ved vestvæggen i kirkens nordvestre hjørne.

*Orgel, med fem stemmer, bygget 1960 af Marcussen & Søn, Aabenraa. På forhøjning ved vestvæggen i kirkens nordvestre hjørne. Har siden 2000 fungeret som kororgel i Ålborg Vor Frue Kirke (Ålborg Amt). Et †*harmonium* leveredes 1899 af Petersen & Steenstrup, København.⁶⁰

To *salmenummertavler* fra 1913 har gyldne hænges cifre og afsluttes med en tandsnitsliste. †*Salmenummertavler*. 1862 fandtes fire 'simple og temmelig små' salmenummertavler,¹⁹ der 1864 blev udskiftet med nye.⁵⁰ Måske er det to af dem til påskrift med kridt, der ses på et fotografi (fig. 14).

Tre ens, nyere *lysekroner* er i tillempet barokstil. Ophængt i skibet. To ældre †*lysekroner* ses på et fotografi (fig. 26).

Klokken, fra 1833, måler 50 cm i tværmål. Den har profilering om slagringen og en bladbort over halsens versalindskrift: »Støbt af I. C. Gamst Kiøbenhavn 1833«. Ophængt i slyngebom. 1862 omtales den som 'kun lille' og kun hørbar i kort

afstand. †Klokker. 1) Nævnt 1684.³⁶ 1771 var klokken 'sprukken' og stod nede i kirken, som den havde gjort i nogle år. Den havde ikke 'munskeskrift', men var så 'ilde støbt', at indskriften ikke kunne læses.⁶¹ 2) 1793, da en ny var 'kommet til kirken'.⁶² Den revnede 1803, og 1814 beklagedes det, at kirken ingen brugelig klokke havde.⁵³ Sendt til omstøbning i København 1832.⁵⁶

GRAVMINDER

Et kirkegårdsmonument (fig. 27) fra o. 1858 er sat over Laurs Nielsen, *1802 i Lindet, †1858, og hans hustru Ane Andersdatter, *1801 i Vesterlund, †1878 i Lindet. Kors af smedjærn, 93 cm højt, med volutter omkring en oval tavle, hvori er indsat en hvid skriftplade af marmor, der har indskrift med sortoptrukket antikva. Herunder ses håndtryk og timeglas. Korset tilhører en nu sjældent bevaret type, der bl.a. er repræsenteret på kirkegården i Glud (s. 1520). Syd for kirken, vestligt på kirkegården.

KILDER OG HENVISNINGER

Vedr. arkivalier for Vejle Amt i almindelighed henvises til s. 56-58, vedr. litteratur og forkortelser til s. 59-62. Endvidere er benyttet:

Arkivalier. RA. *Danske Kancelli*. Jyske breve. – LAÅb. *Emmerlev Kirke*. Liber Daticus. – *Kirkens arkiv*. Kirkeprotokol 1862-2000. – *Give-Egnens Museum og arkiv*. Thyregod (A371). – *Give-Egnens Museum og arkiv*. (A952). – *Give-Egnens Museum og arkiv*. Vester Kirke (A609). – *Give-Egnens Museum og arkiv*. Vester menighedsråd (A44). – *VejleMuseerne*. VKH 7688, 6067, 6068, 3222. – *Vejle Stadsarkiv*. Arkitekt Helge Andreassen (A6044), Vester kirke (sag nr. 7103). – *Det Kgl. Bygningsinspektorats arkiv*. Vester Kirke.

NM. *Håndskrifter*. Fr. Uldall, Om de danske Landsbykirker V, 374-76 (1891), – *Notesbøger*. Søren Abildbaards notesbog IV, 29 (1771). – *Indberetninger*. C. M. Smidt 1915 (tårn), J. Malling 1918 (prædikestol), Rolf Graae 1969 (kirkebeskrivelse), Bent Exner 2000 (altersølv).

Tegninger og opmålinger. *Give-Egnens Museum*. Tegning til prædikestol 1917 ved V. J. Mørk-Hansen. – *Vejle Stadsarkiv*. Opmåling af plan, fire facader og tværsnit ved Helge Andreassen 1971. – NM. Plan, længde- og tværsnit (orgelprojekt) ved Gert Madsen, Vissing, 1995; plan, længde- og tværsnit i kor, detaljer (nadverbænk) ved Peter Villadsens tegnstue, Grindsted 2003.

Litteratur. Poul Erik Jensen & Peter N. Jessen, *Thyregod – Vester sogne*, 2008.

Historisk indledning og bygningsbeskrivelse ved Jakob Kieffer-Olsen, inventar og gravminder ved Ebbe Nyborg og Ole Beuchert Olesen (orgler). Heraldisk konsulent Allan Tønnesen. Engelsk oversættelse ved James Manley, oversættelse fra latin ved Peter Zeeberg. Korrektur ved Anne Frovin. Teknisk og grafisk tilrettelæggelse ved Mogens Vedsø. Redaktionen afsluttet september 2017.

¹ *Oldemoder*, 63.

² *ÆldDaArkReg* II, 41, 43. DK Århus 4331.

³ Listen er tidligere dateret til midten af 1300-tallet, på trods af, at den på grund af skriften mentes indført o. 1380-1410 (jf. s. 1016 og note 11 s. 1024). Nyere undersøgelser peger på en samtidig datering af skrift og kirkeliste til o. 1376-89, se Jakob Kieffer-Olsen, Kirke og kirkestruktur i middelalderens Danmark (under forberedelse).

⁴ *KancBrevb* 26. januar 1650.

Fig. 27. Kirkegårdsmonument, o. 1858, over Laurs Nielsen og hans hustru Ane Andersdatter (s. 2551). Foto Ebbe Nyborg 2017. – *Churchyard monument to Laurs Nielsen and Ane Andersdatter, c. 1858*.

Fig. 28-29. Kirkens nordvæg efter afrensning af kalk. Foto Helge Andreassen 1971. – North wall of the church after the removal of limewash.

Fig. 30. Norddøren med buestik set indefra (s. 2536). Foto Arnold Mikkelsen 2017. – North door of nave with rounded arch seen from the inside.

⁵ *Kronens Skøder* III, 172.

⁶ *Jensen & Jessen 2008*, 15.

⁷ *HofmFund* IV, 731.

⁸ LAVib. *Ribe bispearkiv*. Kirke- og præstegårdssyn 1805-1806 (C 4.707). LAVib. *Ribe bispearkiv*. Kirke- og præstegårdssyn 1807-10 (C 4.708). LAVib. *Ribe bispearkiv*. Kirke- og præstegårdssyn 1826-32 (C 4.711).

⁹ LAVib. *Nørvang-Tørrild Hrd.s provsti*. Synsprotokol 1833-1909 (C 38.3). *Kirkens arkiv*. Kirkeprotokol 1862-2000. *Jensen & Jessen 2008*, 133, hvoraf det fremgår, at 1. menighedsrådsmøde afholdtes 1904.

¹⁰ *Kronens Skøder* I, 191.

¹¹ *DaAtlas* V, bd. 2, 980. *HofmFund* IV, 731.

¹² *VejleMuseerne*. VKH 7688. Fundet er endnu ikke konserveret, og dateringen er foreløbig.

¹³ *VejleMuseerne*. VKH 6067. VKH 6068.

¹⁴ Henrik Pedersen, *De danske Landbrug*, 1928, 126.

¹⁵ *Tiap* 5, VIII, 1069. <http://www.statistikbanken.dk/>. Stednavnet Tinghøj på ejerlavsgrensen mellem Skovsbøl og Lindet er først overleveret så sent som 1986, men kan vidne om et muligt juridisk centrum i sognet, se *VejleMuseerne*. VKH 3222.

¹⁶ Give-Egnens Museum og arkiv. *Thyregod* (A371).

¹⁷ LAVib. *Nørvang-Tørrild Hrd.s provsti*. Synsprotokol 1833-1909 (C 38.3).

¹⁸ RA. 233. *Danske Kancelli*. Seks års kirkeregnskaber 1614-20 (B 184d).

¹⁹ *Kirkens arkiv*. Kirkeprotokol 1862-2000.

²⁰ *Jensen & Jessen 2008*, 133.

²¹ NM. Korrespondance. *Kirkens arkiv*. Kirkeprotokol 1862-2000. Give-Egnens Museum og arkiv. *Thyregod* (A371).

²² LAVib. *Ribe bispearkiv*. Kirke- og præstegårdssyn 1811–15 (C 4.709).

²³ LAVib. *Nørvang-Tørrild Hrd.s provsti*. Synsprotokol 1833–1909 (C 38.3). *Kirkens arkiv*. Kirkeprotokol 1862–2000.

²⁴ NM. Uldall 1891.

²⁵ *Give-Egnens Museum og arkiv*. Vester Kirke (A609). Døren var også tilmuret 1891, se NM. Uldall 1891.

²⁶ Korbuens lodrette sider blev ved istandsættelsen 1971 'jævnet', hvor pudslaget var slået af, *Give-Egnens Museum og arkiv*. Vester Kirke (A609).

²⁷ LAVib. *Nørvang-Tørrild Hrd.s provsti*. Synsprotokol 1833–1909 (C 38.3).

²⁸ RA. 233. *Danske Kancelli*. Seks års kirkeregnskaber 1614–20 (B 184d). LAVib. *Ribe bispearkiv*. Kirke- og præstegårdssyn 1807–10 (C 4.708).

²⁹ Hvis der var tale om et oprindeligt byggestop, ville hjørnet forventeligt være opført sammen med enten koret (med et byggestop i skibets langmur) eller skibets nordside (med et byggestop mellem kor og skib).

³⁰ Det delvist bevarede vindue i skibets sydmur kunne opfattes på samme måde, men det kan dog også være forårsaget af senere tiders vinduesforandringer. Den lave bygningshøjde – koret måler 2,55 cm fra sokkel til sugfjæl, skibet 2,90 cm – kunne også opfattes som et argument for en genopførelse blot ikke til oprindelig højde, men til en højde svarende til de mindste middelalderlige kirker, se s. 1527–28.

³¹ En senere datering af omsætningen kan ikke med sikkerhed afvises, men den tidlige datering støttes af

at reparationen respekterede norddørens og til dels de nordvendte vinduers eksistens.

³² *Tiap* 5 IX, 435.

³³ LAVib. *Ribe bispearkiv*. Kirke- og præstegårdssyn 1807–10 (C 4.708).

³⁴ NM. Indb. ved C. M. Smidt 1915.

³⁵ *KancBrevb* 27. sept. 1630, 18. febr. 1631, 30. okt. 1632, 1. marts 1634. RA. *Danske Kancelli*. Jyske breve, 18. dec. 1630, 29. nov. 1631, 7. aug. 1632, 8. nov. 1633. De andre kirker kunne ikke bidrage med mere, idet de i forvejen bidrog til Vejle Kirkes reparation.

³⁶ LAVib. *Ribe Bispearkiv*. Regnskaber for Jelling Selsprovstis kirker 1676–86 (C 4.1388).

³⁷ Uldall opfattede i 1891 det oprindelige årstal som 1816, idet han mente, at gavlen dette år var blevet ombygget til dels med små sten samtidig med etableringen af vestdøren, se NM. Uldall 1891. Som nævnt er vestdøren imidlertid fra 1810.

³⁸ LAVib. *Ribe bispearkiv*. Kirke- og præstegårdssyn 1807–10 (C 4.708). LAVib. *Bjerre Hrd.s provsti*. Synsprotokol for kirker og præstegårde 1803–18 (C 35 A).

³⁹ LAVib. *Ribe Bispearkiv*. Årlige indberetninger 1820–24 (C 4.765). LAVib. *Ribe bispearkiv*. Kirke- og præstegårdssyn 1826–32 (C 4.711).

⁴⁰ *Give-Egnens Museum og arkiv*. (A952).

⁴¹ NM. Korrespondance. Det Kgl. Bygningsinspektors arkiv, *Vester Kirke*.

⁴² Det Kgl. Bygningsinspektors arkiv, *Vester Kirke*.

⁴³ Alternativet er, at den pågældende flytning ikke fandt sted, jf. fig. 28–29.

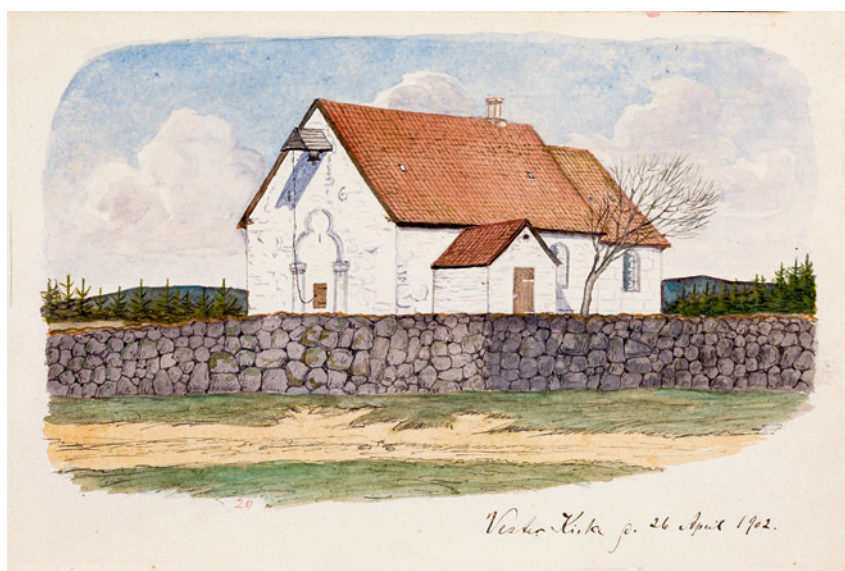

Fig. 31. Kirken set fra sydvest, malet af sognepræst Jens Kjær Carlsen 1902. Give-Egnens Museum og arkiv. – *The church seen from the south west, painted by the pastor Jens Kjær Carlsen, 1902.*

⁴⁴ LAVib. *Nørvang-Tørrild Hrdrs provsti*. Synsprotokol 1833-1909 (C 38.3). *Kirkens arkiv*. Kirkeprotokol 1862-2000. Skibets tagværk består af 11 unummerede fag samt to over gavlene, korets af fem og et over gavlen.

⁴⁵ LAÅb. *Emmerlev Kirke*. Liber Daticus.

⁴⁶ *Kirkens arkiv*. Kirkeprotokol 1862-2000.

⁴⁷ NM. Korrespondance.

⁴⁸ *Kirkens arkiv*. Kirkeprotokol 1862-2000. *Give-Egnens Museum og arkiv*. Vester Menighedsråd (A44).

⁴⁹ *Kirkens arkiv*. Kirkeprotokol 1862-2000.

⁵⁰ LAVib. *Nørvang-Tørrild Hrdrs provsti*. Synsprotokol 1854-90.

⁵¹ LAVib. *Ribe bispearkiv*. Årlige indberetninger 1805-06 (C 4-759).

⁵² *Give-Egnens Museum og arkiv*. Vester Kirke (A609).

⁵³ LAVib. *Bjerre herreds provsti*. Synsprotokol for kirker og præstegårde 1803-18 (C 35 A).

⁵⁴ Ifølge synsprotokol 1862 (jf. note 19) skulle altersølvet være givet af kirkeejer Zacho.

⁵⁵ *Guldsm Vejle* 35.

⁵⁶ LAVib. *Ribe bispearkiv*. Kirke- og præstegårdssyn 1826-1832 (C 4.711)

⁵⁷ Tegning i Give-Egnens Museum.

⁵⁸ Principal 8' omfattes ikke af svellevirkningen.

⁵⁹ Subbas 16' har fælles piber med Gedakt 8' c-f'.

⁶⁰ Petersen & Steenstrup, *Fortegnelse over ca. 600 Harmonier Leverede fra 1871 til 1915*, 1915.

⁶¹ NM Søren Abildgaards notesbog IV, 29 (1771).

⁶² LAVib. *Ribe bispearkiv*. Kirke- og præstegårdssyn 1793 (C 4.704).

VESTER CHURCH

Building. The church is a Romanesque building consisting of chancel and nave built of ashlar supplemented with raw granite. A †porch demolished in 1810 was probably from the Middle Ages. A tower in the west was added in 1913.

The Romanesque church rests on a canted footing. Three original windows are preserved – the eastern and northern ones of the chancel and the northeastern one of the nave. The bricked-up north door is recessed in the masonry on both sides. On the outside, a pentagonal lintel, probably from 1913, is marked in the plaster, while on the inside one sees a round arch that is unlikely to be original.

Presumably at some point between 1350 and c. 1380 the church was laid waste and was left as a partial ruin; but before 1524 it was repaired and used again. This can be seen both from the written sources and from the building itself – for example the replacement of the window pends or sill in the chancel, the sorting of the ashlar during re-establishment, and the absence of bonding.

A monumental west gate with a tympanum surrounded by clover-leaf framing and resting

on pilasters was installed in 1810. A three-storey tower with a half-column gate in the west was added in 1913.

Furnishings. The oldest item is the Romanesque font; also medieval is an excellent altar crucifix which must be dated c. 1475-1500, and which since 2009 has served as an altar decoration. A south German baptismal dish from c. 1575 only came later to the church, and a austere †pulpit from c. 1575 was put away in the church loft 1919, but was later discarded.

The altar candlesticks must be dated to c. 1650, the altar plate was supplied in 1852 by Erik Christensen Lind in Horsens as a donation from the church owner Ane Christine Madsen in Boller Overmølle, and a wafer box with the date 1862 is the work of Julius Rudolph Hogrefe in Vejle. An altar jug of blue glass is mentioned earliest in 1862.

The small bell was cast in 1833 by I. C. Gamst in Copenhagen, the present pulpit in the Art Nouveau style was made in 1919 to a drawing by V. J. Mørk-Hansen, and the organ was supplied in 1999 by the firm of Bruno Christensen & Søner.